

*Кушнірова Т. В.,
доктор філологічних наук,
професор кафедри германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

*Ніколаєнко Ю. О.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

*Бочкар М. В.,
викладач кафедри германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ У ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. У статті досліджуються лексико – граматичні особливості перекладу англійськомовних публіцистичних текстів українською мовою та на конкретних прикладах доводиться важливість коректного їх використання у процесі міжкультурної комунікації. У роботі проаналізовано лексико-граматичні відповідники при перекладі англійськомовних публіцистичних текстів українською мовою, доступних у міжнародних засобах масової інформації. Для досягнення цієї мети було розглянуто особливості публіцистичного стилю та способи передачі його іншою мовою, окреслено спільні та відмінні риси публіцистичного стилю в англійській та українській мовах. Визначено, що однією з ключових спільних рис для публіцистичного стилю обох мов є поєднання певних стандартів з мовною експресивністю. Таке поєднання вбачаємо під час застосування одиниць розмовного стилю у текстах, які не є притаманними для писемного мовлення. Варто враховувати когнітивний аспект та творчо підходити до перекладу заголовків текстів цього стилю та зважати на потенційних реципієнтів, оскільки від цього може залежати сенс початкового повідомлення. При передачі публіцистичних текстів іншою мовою слід урахувати граматичні особливості обох мов, зокрема наявність різних часів та станів, часте використання безособових форм, прямої та непрямої мови, складнопідрядних речень, що для української мови може бути не характерним. Для публіцистичного стилю загалом характерними є компресія інформації та передача певної частини повідомлення імпліцитно, що може призвести до скорочення повідомлення, оскільки деякі його фрагменти можуть бути не важливими. У роботі було визначено, що важливе місце у публіцистичних текстах як англійської, так і української мови відводиться різного роду кліше та мовним штампам. Переклад таких мовних одиниць може бути серйозною проблемою для недосвідченого перекладача. Під час дослідження також було визначено, що важливу роль у перекладі англійськомовних публіцистичних текстів відіграє знання відповідних мовних засобів, які застосовуються в рамках певного мовленнєвого функціонального стилю вихідної мови та мови перекладу.

Ключові слова: переклад, стиль, публіцистичний стиль, мовні одиниці, мовний штамп, кліше.

Постановка проблеми. У сприйнятті та оцінці сучасного життя в усіх сферах суспільних відносин важливу роль відіграють засоби масової інформації. Вивчення функціонально-стильових систем англійськомовних публіцистичних текстів набуває дедалі більшої актуальності в сучасних умовах інформаційного розвитку суспільства. Публікації в мережі Інтернет, тексти іноземних журналів та газет стають справжнім знаряддям впливу на громадську думку, у створенні певних ідеологічних установок, у пропаганді тих чи інших систем цінностей. Іноземна преса є засобом масової інформації, в якому складаються і формуються основні стилістичні прийоми і засоби, характерні для мови масової комунікації, які згодом впливають на розвиток мови в цілому.

Під час передачі публіцистичних текстів іншою мовою перекладач стикається з певними труднощами, особливо якщо мова йде про англійськомовні джерела, оскільки перекладачеві доводиться розв'язувати одночасно стилістичні та прагматичні проблеми. Це пояснюється тим, що в таких текстах стилістичні значення нашаровуються на предметні, а між семантичними та прагматичними компонентами змісту існує тісний, нерозривний зв'язок. Тому метою нашої статті є дослідження особливостей публіцистичного стилю та лексико-граматичних особливостей тексту, окреслення труднощів, які виникають при перекладі таких лексичних одиниць під час міжкультурної комунікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковці здавна досліджують стилі мовлення, значна частина таких робіт присвячена й публіцистичному стилю (П. Дудик, М. Іващенко, О. Іванова, В. Михайленко тощо) [1, 2, 3]. Важливою частиною таких досліджень є функціонування кліше і штампів у публіцистичному стилі (Ю. Прохватило, В. Самойленко, Л. Шевченко, Н. Романюк) [4, 5]. Незважаючи на значну кіль-

кість досліджень, присвячених публіцистичному стилю, існує безліч лакун, які стосуються його перекладу, зокрема й лексико-граматичних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Граматична структура англійських публіцистичних текстів, на думку дослідників, має такі особливості: наявність часів та станів, часте використання безособових форм, форми введення та перетворення прямої мови на непряму, розповсюджене використання складнопідрядних речень [3, с. 35]. В українській мові прийнято використовувати пасивні конструкції та узагальнено особові форми дієслів, що становить певні складнощі для перекладача. Для публіцистичного стилю загалом характерними є компресія інформації та передача певної частини повідомлень імпліцитно, що може призвести до скорочення повідомлення, оскільки деякі його фрагменти можуть бути не важливими. «Поєднання стандарту та експресії є важливим стилістичним принципом організації мови в публіцистиці [3, с. 35]. Саме завдяки експресивності реалізується важлива функція впливу на реципієнта, реалізується додаткова конотація у текстах такого ґатунку.

Під час перекладу новинних текстів, важливою є передача стилістики медіасфери. Як в англійській, так і в українській мовах у публіцистичних текстах спостерігаємо функціонально-стилістичну неоднорідність, що проявляється через використання лексем, характерних як для формального стилю, так і для розмовного. Водночас співвідношення між цими одиницями у різних мовах різне. Концентрація формальних одиниць, що використовуються в цьому стилі, в англійській мові помітно нижча, ніж в українській, проте в англійській мові значно частіше зустрічаються мовні конструкції розмовного стилю. Зазначене вище знаходить своє відображення і в процесі перекладу. Так, під час перекладу з англійської мови на українську, тексти нерідко піддаються стилістичній модифікації, під час якої розмовні одиниці замінюються стилістично нейтральними.

Rishi Sunak's wife Akshata Murty is heiress to a fortune worth billions and has lived a life divided between three continents. BBC News has spoken to some of those she has rubbed shoulders with along the way [6].

«Дружина Ріші Сунака Акішата Мурті є спадкоємицею мільярдних статків і прожила життя, розділене між трьома континентами. BBC News поспілкувалася з деякими з тих, з ким вона спілкувалася на цьому шляху» [6].

При передачі англійського заголовку статті українською мовою у публіцистичному стилі певні лексеми передаються за допомогою лексичних відповідників, яких немає у тексті оригіналу, тобто спостерігається передача фрагменту описовим методом.

Під час перекладу також важливо враховувати особливості широкого використання мовних кліше та штамів. У таких текстах часто зустрічаються певні звороти чи усталені вирази. У структурі мовних кліше може спостерігатися певна схожість як на рівні мовних фрагментів, так і на рівні використання мовних одиниць. Найпоширенішими прикладами штамів у публіцистичному стилі спостерігаємо: «pillar of society» (стовпи суспільства), «free world» (вільний світ), «vital issue» (насушне питання (питання на часі)), «bulwark of liberty» (оплот/надійна опора / твердиня свободи) мають однакову структуру N + of + N, яка є досить часто вживаною серед газетних штамів. Кліше Allow me..., Excuse me to..., Remember me to..., що містять у дієслово у наказовій формі та особовий займенник в об'єктному відмінку [5].

Існує значна кількість мовних кліше, характерних для публіцистичного стилю:

активно вживані звороти	far and wide / скрізь і всюди; in my opinion / на мій погляд; Who knows? / Хто знає?
метафори, що втратили мотивацію	Don't waste my time! / Не марнуй мій час!; You're running out of time! / Твій час добігає кінця!; She'll rise to the top! / Вона досягне неймовірних висот
формули, які перетворилися на фрази розмовного стилю і часто вживаються у повсякденному житті	far be it from me / ні за що; it depends on... / усе залежить від...; No way! / Та ну!
прізвиська, що втратили свою оригінальність і важливість	The Iron Lady / Залізна леді
цитати	Be yourself; everyone else is already taken / Будь собою, інші ролі вже зайняті; Be the change that you wish to see in the world / Будь зміною, яку ти хочеш побачити у світі
запозичення	bête noire / злий геній; bon jour / добрий день; bon aqua / жива вода
загальновідомі фразеологізми, приказки, крилаті слова	Call me cousin but I'm cousin to me not. / Горщиком назви, а в піч не клади.; Diamond cut diamond. / Наскочила коса на камінь
невідомого або авторського походження фразеологізми пізньої доби, які можуть бути як мовними зворотами, крилатими фразами із кінофільмів, так і досить поширеними клішеваними висловами	Huckleberry to a persimmon / Ніщо в порівнянні;
нелітературні повсякденні фрази, які не є яскраво представленими соціальний статус мовця	God's ape / дурень від народження; God pickle my soul in hell, if... / побий мене лиха година, якщо
мовні кліше пострадянської доби, які знаходяться в активній стадії впровадження в побутове спілкування	Cold war / Холодна війна; Red Army / Червона армія. [5].

Стійкі поєднання з істерою образністю інколи наскільки є очевидними у своєму значенні, що переклад не викликає труднощів.

Наприклад, «Governments should maintain close ties with their expatriates, who often generate funds for research in their countries of origin through collaborative projects» [7].

«Урядам слід підтримувати тісні зв'язки зі своїми громадянами, які проживають за кордоном і часто мають у своєму розпорядженні фінансові кошти для проведення досліджень у країнах свого походження» [7].

Вислів «to keep close ties» перекладається дослівно «підтримувати тісні зв'язки». Close також ужито тут у переносному значенні «близький, тісний». Слово «ties» у переносному значенні має значення «узи, зв'язок, стосунки».

В англійських текстах спостерігаємо вживання такого дієслова, як «urge», замість більш нейтральних «call, demand, inspire, itch, pep up, urge on». Наприклад, «European Missions to UN Urge Probe of Drone Use in Ukraine» (Європейські місії в ООН закликають розслідувати використання безпілотників в Україні) [8].

Під час перекладу українською мовою вживається нейтральне дієслово «закликати», що якнайповніше передає закладену думку речення задля досягнення бажаного ефекту.

У публіцистичних текстах англійською мовою значного поширення набуло слово «focus», що у перекладах змінює значення або перекладається за допомогою українських відповідників.

«Have my friends forgotten where our electricity comes from today?» he asked fellow lawmakers, arguing for focusing on U.S. production of coal, oil and gas [9].

«Чи мої друзі забули, звідки сьогодні береться наша електроенергія?», – запитав він у колег-законодавців, виступаючи за те, щоб зосередитися на американському виробництві вугілля, нафти і газу [9].

«The primary objective of Focused Reporting is to promote comprehensive sustainability reporting with impact oriented goals and emphasis on relevant sustainability issues» [9].

Основною метою сфокусованої звітності є просування комплексної звітності зі сталого розвитку з цілями, орієнтованими на вплив, та акцентом на релевантних питаннях сталого розвитку [9].

«We need to focus on specific actions that will alleviate the impact on the well-being and livelihoods of people in developing countries and the marginalized around the world», Tijani Muhammad-Bande told the virtual United Cities and Local Government Forum, part of the on-going High Level Political Forum on Sustainable Development [7].

«Ми повинні зосередитися на конкретних діях, які пом'якшать вплив на добробут і засоби до існування людей в країнах, що розвиваються, і маргіналізованих верств населення в усьому світі», – сказав Тіджани Мухаммад-Банде на віртуальному Форумі об'єднаних міст і місцевого самоврядування, який є частиною Політичного форуму високого рівня зі сталого розвитку, що триває в даний час [7].

Значення англійського слова «focus» дає змогу використовувати його в досить ширшому сенсі. Тому перекладачі передали його, використовуючи контекстуальні заміники, тобто ті слова, що підходять даному контексту в українській мові: «дозволяє зосередитись», «сфокусуватись», виражаючи основний зміст цього слова – сконцентруватись. Варто зазначити, що в українських перекладах можуть траплятися помилки, які є пережитками радянських часів, зокрема вираз «у даний час» в останньому реченні слід замінити на «у цей час» або «тепер», оскільки «у даний час» вважається калькою з російської мови і не є стилістично прийнятним в українській мові.

Завданням публіцистичного тексту не лише інформувати, але й зачепити, заінтригувати аудиторію, тому переклад заголовку має нести певне емоційне забарвлення. Таке повідомлення має зацікавити, притягувати погляд, тому часто заголовки подаються у формі запитань, на які автор наче інтуїтивно має дати відповідь. Завдання перекладача зберегти емоційне навантаження такого заголовку, щоб втримати увагу та цікавість читачів.

Need Help Staying Focused? Try These 10 Tips. If you have trouble staying on task or paying attention to the details, eliminating distractions like your phone or trying techniques like Pomodoro timers or SMART goals may help [10].

Потрібна допомога, щоб залишатися зосередженим? Спробуйте ці 10 порад. Якщо вам важко зосередитися на завданні або звернути увагу на деталі, вам може допомогти усунення відволікаючих факторів, таких як телефон, або використання таких методів, як таймери Pomodoro чи SMART-цілі [10].

How Did Economics Get That Way and What Way Did It Get? [11]. Як економіка стала такою і яким шляхом вона пішла? [11]. If You Shouldn't Call It The Third World, What Should You Call It? But that naming struggle was nothing compared with figuring out what to call the parts of the world we cover. Third World? Developing world? Global south? Low- and middle-income countries? [12].

Якщо не можна називати його Третім світом, то як тоді називати? Але ця боротьба за назви була нічим у порівнянні з тим, як називати ті частини світу, які ми висвітлюємо. Третій світ? Світ, що розвивається? Глобальний південь? Країни з низьким і середнім рівнем доходу? [12].

Варто звернути увагу на жанрово-стилістичні особливості матеріалу, який перекладається, оскільки від цього залежить діапазон мовних засобів, які можна використовувати перекладачем в тексті кінцевого повідомлення.

Таким чином, дослідження лексико-граматичних особливостей перекладу публіцистичних англійських текстів українською мовою потребує певних філологічних знань, оскільки варто розуміти мовну природу тієї лексики, яка використовується в оригіналі, щоб якісно її передати іншою мовою. Зіставивши публіцистичні тексти англійською та українською мовою, можна зробити певні висновки та прослідкувати певні закономірності. По-перше, такі тексти характеризуються функціонально-стилістичною та лексико-граматичною неоднорідністю: у залежності від форми тексту трапляються одиниці, притаманні усному та/або книжково-писемному мовленню. Разом з тим, співвідношення між цими одиницями в українській та англійській мові різні. Використання кліше або мовних штампів вимагає значних знань від перекладача, оскільки часом досить складно підібрати відповідник. Необхідно досить ретельно аналізувати кожен такий випадок, щоб підібрати правильний аналог. Варто ґрунтовно та творчо підходити до перекладу заголовків, оскільки когнітивний та емоційний аспект, характерний для текстів цієї галузі, є надзвичайно важливим. У таких випадках перекладач має зважати на те, що текст, орієнтований на різну аудиторію, має нести різне смислове навантаження. Перекладачі повинні володіти певними знаннями тієї чи іншої сфери, в якій застосовується текст, щоб уникнути помилок та реалізувати належним чином всі функції публіцистичного стилю, який певною мірою вибудовує простір міжкультурної комунікації.

Література:

1. Дудик П.С. Стилістика української мови. Київ: Видавничий центр «Академія», 2005. 368 с.
2. Іващенко М.Р. Особливості публіцистики як виокремленого стилю мови. URL: <http://sites.znu.edu.ua/conf-slovyanska-filologia/linguistics/ivghenko.pdf>
3. Іванова О.О. Лінгво-стилістичні особливості перекладу англійських газетних текстів українською мовою. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. № 25. С. 34-34.
4. Михайловський В. Публіцистичний стиль як засіб впливу на реципієнта. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2010. С. 114-116.
5. Прохватолю Ю. В. Проблеми перекладу штампів і кліше у сучасному перекладознавстві. URL: http://confcontact.com/2013_02_20/18_Prochwatilo.html
6. Akshata Murty: Who is Rishi Sunak's wife? BBC. 4.10.23. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-63371276>

7. Cities and local government must focus on well-being of people in developing countries. *Department of Economic and Social Affairs*. URL: <https://www.un.org/sw/desa/cities-and-local-government-must-focus-well-being-people-developing-countries>
8. European Missions to UN Urge Probe of Drone Use in Ukraine. URL: <https://www.voanews.com/a/eu-nations-call-for-un-probe-of-iranian-drones-in-ukraine-/6800715.html>
9. Focused Reporting. 2021. URL: <https://focusedreporting.ch/>
10. Need Help Staying Focused? Try These 10 Tips. URL: <https://www.healthline.com/health/mental-health/how-to-stay-focused>
11. Saeed, John I. Sentence semantics 1: Situations: Modality and evidentiality. In J. I Saeed, *Semantics*. 2013. (2nd. ed) Malden, MA: Blackwell Publishing. sec. 5.3, pp. 135–143.
12. If You Shouldn't Call It The Third World, What Should You Call It? 2015. URL: <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2015/01/04/372684438/if-you-shouldnt-call-it-the-third-world-what-should-you-call-it>

Kushnirova T., Nikolaienko Yu., Bochkar M.
Lexical and grammatical features of translation
of English journalistic texts into Ukrainian in the process
of intercultural communication

Summary. The article examines the lexical and grammatical features of translating English journalistic texts into Ukrainian and proves the importance of their correct use in the process of intercultural communication using specific examples. The paper analyses lexical and grammatical correspondences in the translation of English journalistic texts into Ukrainian available in the international media. In order to achieve this goal, the article considers the peculiarities of the journalistic style and the ways of its transmission into another language,

outlines the common and distinctive features of the journalistic style in English and Ukrainian. It is determined that one of the key common features of the journalistic style of both languages is the combination of certain standards with linguistic expressiveness. Such a combination is seen in the use of colloquial style units in texts that are not typical for written speech. It is necessary to take into account the cognitive aspect and take a creative approach to the translation of headlines of texts of this style and take into account potential recipients, as the meaning of the original message may depend on this. When translating journalistic texts into another language, one should take into account the grammatical features of both languages, including the presence of different tenses and moods, frequent use of impersonal forms, direct and indirect speech, and complex sentences, which may not be typical for Ukrainian. In the Ukrainian language, passive constructions and generalised personal verb forms are commonly used, which poses certain difficulties for the translator. The journalistic style is generally characterised by information compression and implicit transmission of a certain part of the message, which can lead to a shortened message, as some of its fragments may not be important. The study has shown that an important place in journalistic texts in both English and Ukrainian is given to various kinds of linguistic clichés. The translation of such linguistic units can be a serious problem for an inexperienced translator. The study also found that an important role in the translation of English journalistic texts is played by knowledge of the appropriate linguistic means used within a certain functional style of the source and target languages.

Key words: translation, style, journalistic style, linguistic units, linguistic stamp, cliché.